

De waanzinnige als filosoof

Wouter Kusters

Foto: Bram Brudel

Naar eigen zeggen was het een patiëntvertrouwenspersoon (pvp) die hem tijdens zijn eerste psychose, in de late jaren 80, heeft 'gered'. Wouter Kusters, taalwetenschapper en filosoof, wil de periode waarin hij 'waanzinnig' was ontrafelen. Wat maak je precies mee als je psychotisch bent? Hoe begint het, in wat voor werelden kom je in terecht? Hij schreef er prijswinnende boeken over. In zijn laatste boek, *Filosofie van de Waanzin*, pleit hij voor het inzetten van waanzin als middel om de wereld om ons heen beter te kunnen begrijpen. "Ik wil bekendmaken hoeveel plezier en inzichten de roes van de waanzin kan bieden."

Voor Wouter dit verder uitlegt, even terug naar het begin; 'gered' door een pvp. "Zo voelde dat echt. Ik zat in de isoleer en men had me gevraagd of ik mijn medicijnen intramusculair toegediend wilde krijgen. Nou, dat klonk in mijn psychotische brein op dat moment natuurlijk reuze interessant, 'intramus-cu-lair'. Wist ik veel wat dat inhield. Dus zei ik volmondig ja. Maar toen ze eenmaal met die injectiespuit aan kwamen zetten veranderde ik van mening. Daar hadden ze toen geen boodschap meer aan, ik had toegestemd dus naar mijn bezwaren werd niet meer geluisterd. Ik voelde me totaal rechteloos en kon geen kant op. De ondersteuning door de pvp voelde als mijn enige strohalm. Hij heeft toen samen met mij een schriftelijk verklaring opgesteld waarin ik mijn toestemming introk. Daardoor stopte die vorm van dwangmedicatie en dat ben ik nooit vergeten."

Strijd tussen goed en kwaad

Na zijn eerste psychotische episode wilde Wouter meer weten over de waanzin. Tijdens zijn opname en in de periode daarna viel het hem op dat niemand vroeg waar zijn psychose om draaide, niemand die vroeg hoe het zo gekomen was, of wat hem echt bezighield. "Ik was niet bezig met persoonlijk herstel," zegt hij daar nu over, "maar met wat zoveel mensen bezighoudt in een psychose: de strijd tussen goed en kwaad, God, en zijn relatie tot de wereld, de duivel, de leegte, de kosmos, het leven en de dood. Daar wilde ik het met mijn behandelaren over hebben. Maar dat kan niet met een psychiater. Ik werd ook niet gezien als iemand die worstelde met dilemma's van goed en kwaad, maar als een zieke patiënt met wanen. Hupsakee, pilletje er in om de chemie in mijn hersenen weer in balans te brengen. Ik was en ben er echter van overtuigd dat in het hart van de waanzin en dus in de waanzinnige iets heiligs te ontwaren is. Daar wilde ik meer over weten en ik schreef mijn eerste boek 'Pure waanzin'. Ik vond de waanzin inmiddels zo'n interessant onderwerp dat ik filosofie ben gaan studeren, om tot op de bodem te kunnen uitzoeken hoe dat nu precies zit met psychoses, de werkelijkheid, de tijd en het leven. De filosoof bedenkt achter zijn bureau mooie theorieën, de waanzinnige beleeft die theorieën in de praktijk."

De filosoof weet echter op een sociaal geaccepteerde en traditioneel begrensde manier met die theorieën om te gaan. De waanzinnige kan, eventueel via de psychiater, gedachten en ideeën aandragen voor die theorieën. Daar kunnen mooie, creatieve filosofieën uit ontstaan."

Heilig

"Ik ben natuurlijk niet de eerste die vindt dat waanzin bepaalde inzichten kan verschaffen, kan zorgen dat je het 'licht' ziet. Nog niet zo heel lang geleden werden waanzinnigen gezien als mensen die contact hadden met het 'hogere'. Het idee dat waanzinnigen dicht bij de waarheid van hogere hand staan was breed geaccepteerd. Oké, meestal werden waanzinnigen verstoten of ondergingen ze een ander verschrikkelijk lot, maar men had toch een soort heilig ontzag voor de toestand waarin ze verkeerden. De ogenschijnlijk zinloze taal en handelen van de waanzinnige werden gezien als mystiek, veelbetekenend en als 'voorspellend'. Wanneer in de oudheid mensen ziek waren, bezochten ze het heiligdom van de goden, vaak een grot of iets dergelijks. In die grot kon men zich terugtrekken, de waanzin laten komen, er contact mee maken, door het oog van de orkanen kruipen en hem daarna weer laten gaan, zonder ingrijpen van anderen. Bij dat heilige niets doen werd je niet alleen gelaten. Mensen, noem ze priesters, heiligen, goeroes, dominees, sjamanen, die begrepen wat je doormaakte, stonden je bij."

Neurologisch probleem

"Maar toen deed de medische professie haar intrede. Wat eeuwenlang werd gezien als betekenisvol handelen werd teruggebracht tot een bijeffect van een lichamelijke stoornis. Een neurologisch probleem dat met pillen moet worden onderdrukt. Dat vind ik echt ongelooflijk beperkt. Dominees, priesters of geestelijk verzorgers hebben weinig meer te vertellen over wat een goed, zinnig of heilzaam leven is. Psychiater des te meer. En hoewel de gemiddelde godsdienstwaanzinnige vroeger ook niet direct tot kardinaal werd benoemd, krijgen de moderne waanzinnigen die 'contact hebben met iets' bij de moderne psychiater nog veel minder een luisterend oor, laat staan heling. Niet iedereen zal zaken als 'het heilige' of het 'spirituele perspectief' onmiddellijk verwelkomen als de juiste manier om met waanzin en psychische worstelingen om te gaan. Maar eigenlijk is het een keuze tussen waanzin als ziekte of waanzin als worsteling met levensvragen."

Waardigheid

Kusters kreeg twintig jaar na zijn eerste psychose, midden in een periode waarin hij zichzelf onderdompelde in filosofieën die over waanzin handelen, zijn tweede psychose. "Gelukkig maar, mijn eerste psychose was inmiddels redelijk uitgekauwd. Nu had ik nieuw onderzoeksmateriaal," zegt hij met enige ironie. Ook nu werd hij alleen als patiënt gezien, iemand die zo snel mogelijk uit de psychose moest en waarbij vooral werd gekeken of hij wel braaf de medicijnen slikte. Stel, hij zou nogmaals een psychose krijgen, hoe zou hij behandeld willen worden? "Ik zou willen dat ze mijn strijd tussen goed en kwaad serieus namen. Eigenlijk zouden behandelaren weer datgene moeten doen wat ze sinds de opkomst van de medische stand hebben nagelaten, het genezen van de ziel. Waarbij de waanzinnige niet enkel slachtoffer is, maar een actieve zoekende naar de zin van dit alles. En waarbij niet alle

gevoelens van blijdschap, euforie of angst zo snel mogelijk worden onderdrukt."

Geestelijk verzorgers

"Ik zou graag een soort time-out krijgen, niet in een ziekenhuis, maar in bijzondere cultuurgemeenschappen, zoals ze dat bijvoorbeeld doen bij de Soteriahuizen. Waarbij naar mij wordt gekeken als een heel mens. Dus niet alleen naar mijn biologische kant, maar juist ook naar de psychosociale en zingevingskant van mijn persoon. De begeleiders die in deze gemeenschappen werken zouden een soort geestelijk verzorgers kunnen zijn. En in die gemeenschappen moeten filosofen rondlopen die echt luisteren naar wat de waanzinnigen zeggen en dat niet afdoen als "wartaal". Overigens; tijdens die tweede opname was wel het e.e.a. veranderd als het gaat om de rechtspositie van de patiënten, er was formeel meer zelfbeschikkingsrecht. Maar tegelijk zeiden ze, "als je geen pillen slikt, kom je nooit meer uit de isoleercel,

en als je niet doet wat wij zeggen, krijg je een rechterlijke machtiging". Ik zeg niet dat dwang nooit gerechtvaardigd zou zijn, medicijnen hoeft je ook niet allemaal af te schaffen. Maar juist omdat er dwang mogelijk is, kan deze ingezet worden als pressiemiddel. Gelukkig zijn er steeds meer behandelaren die deze mening delen, die communicatie als sleutelbegrip zien. Ook de pvp heeft in de ideale situatie nog steeds een rol. Maar ik vind ook dat de pvp de cliënt nog meer moet bekijken in zijn gehele context. Net zoals de arts de waanzinnige niet alleen moet bekijken als 'medisch wezen' moet de pvp ook verder kijken dan het 'juridische wezen'. Je zou als het ware een mensbeeld moeten ontwikkelen waar je naar handelt."

Meer lezen?

Wouter Kusters. *Filosofie van de waanzin*. Fundamentele en grensoverschrijdende inzichten. Uitgeverij Lemniscaat. www.wouterkusters.nl

Meer informatie over Soteriahuizen vindt u op www.soterianederland.nl

Hellen Köhler

Vragen of klachten over de ggz?

Kijk op www.pvp.nl of bel de Helpdesk PVP

T 0900 444 88 88

Bereikbaar op:

maandag t/m vrijdag 10.00 - 16.00 uur en zaterdagmiddag 13.00 - 16.00 uur

of stuur een e-mail naar helpdesk@pvp.nl

Dagelijks informatie over patiëntenrechten, tips, ervaringen en nieuws van de Stichting PVP in je tijdlijn? Volg ons op Twitter @StichtingPVP

